

*В. Т. Александров,
к. т. н., доцент, Гуманітарний інститут ВНЗ ВМУРОЛ "Україна"*

РОЗРОБКА ІНТЕГРОВАНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНИХ СТАНДАРТІВ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

Стаття присвячена проблемам державного регулювання та підвищення якості неперервної освіти в Україні. Розглянуто основні проблеми розробки та впровадження державних стандартів неперервної освіти нового покоління, розкрито державні стратегічні проблеми забезпечення якості неперервної освіти та надані пропозиції щодо їх вирішення.

The article is devoted to the problems of the state adjusting and upgrading continuous education in Ukraine. The basic problems of development and introduction of state standards of continuous formation of new generation are considered, exposed the state strategic problems of providing internal's of continuous education and given suggestions in relation to their decision.

Ключові слова: державні стандарти неперервної освіти, якість освіти, проблеми якості неперервної освіти.

Key words: state standards of continuous education, quality of education, problem of quality of continuous education.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Перехід України до ринкової економіки, офіційно затверджений рішенням ЄС, і підписання Болонської декларації — кардинальний перелом не тільки в стилі та методах господарювання, а ще радикальні зміни в освітньому просторі держави, призначенням якого стає, з однієї сторони, професійна підготовка та перепідготовка фахівців для задоволення потреб ринку праці, а з другої, підготовка нової генерації державних службовців для ефективного регулювання ринковою економікою. Тобто значущості в нашій державі набувають процеси надання освітніх послуг [1; 2; 3], які поєднують людину (особистість), яка навчається в продовж життя, ринок як середовище, де знання (їх передача освітніми послугами) набувають властивості товару, і державу, яка регулює ці відносини. Для державного регулювання освітніх послуг на всіх рівнях неперервної освіти й з метою забезпечення конституційного права людини на здобуття якісної освіти в Україні впроваджуються необхідні державні механізми: прийняття відповідних законів; розробка державних стандартів для всіх рівнів освіти; ліцензування навчальних закладів, які планують здійснювати освітні послуги відповідно державним стандартам; незалежний державний контроль рівня якості надання освітніх послуг. В зв'язку з чим виникають питання: "Наскільки досконала така система регулювання освітніх послуг в Україні та чи відповідає вона тенденціям розвитку освіти в Європі і Світі?".

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Щоб вижити й успішно розвиватися в умовах ринкової економіки, люди в конкретній державі повинні вчитися зі швидкістю, що перевищує швидкість змін, які відбуваються в економіці цієї країни [4; 5].

Такі процеси диктують необхідність визначення, гармонізації та затвердження нормативно-правового забезпечення в галузі освіти з урахуванням вимог міжнародної та європейської систем стандартів та сертифікації [2; 10; 11].

Як вказано в роботі [2], у цьому контексті реформування вищої освіти України бажано проводити з урахуванням вимог Міжнародної стандартної класифікації занять (ISCO-88 (МСКЗ)), Міжнародної стандартної класифікації освіти (ISCED-97 (МСКО)), Міжнародного стандарту якості серії ISO 9000 та вимог, що базуються на стандартах FEANI (Європейська федерація національних технічних асоціацій), а також критеріїв і стандартів, які мають узгодити країни-учасниці Болонського процесу.

Болонський процес полягає в тому, що країни-учасниці зобов'язалися до 2010 р. привести свої освітні системи у відповідність до певного єдиного європейського стандарту.

Важливим етапом в цьому процесі стала Постанова Кабінету Міністрів України "Про розроблення державних стандартів вищої освіти" [7], де визначено вимоги до дер-

Таблиця 1.

жавної та галузевої компонент стандартів вищої освіти, а також вимоги до стандартів вищої освіти вищих навчальних закладів.

Стан і розвиток національних систем стандартизації, сертифікації та метрології є одним із чинників, від якого залежить національна, зокрема економічна, безпека держави. Тому Уряд України впроваджує політику забезпечення більшої відповідності державних стандартів освіти вимогам ринку для забезпечення й посилення ринкових позицій у міжнародному розподілі освіти.

Основними завданнями вищого навчального закладу є якість освітніх послуг, які він надає, та якість випускника конкретного освітньо-кваліфікаційного рівня. Для досягнення поставлених цілей вищий навчальний заклад повинен організувати свою діяльність так, щоб тримати під контролем усі адміністративні та людські фактори, які впливають на якість.

Тобто, з одного боку, якісна вища освіта як вершина підготовки масових професій висунула вимоги якості до базової загальної освіти (школи), яка в свою чергу сформулювала вимоги якості відносно дошкільної освіти (рух вимог якості вниз), а з іншого, змінилися вимоги якості до післядипломної освіти та системи підвищення кваліфікації (рух вимог якості вверх) [6; 7; 8]. Іншими словами, діалектично стала утворюватися та динамічно почала функціонувати й розвиватися система державного рівня "Неперервна освіта", яка почала висувати на перший план вимоги неперервності й масовості (впродовж життя), якості, наступності, сумісності та оптимальності в освіті. Це в свою чергу поставило проблеми впровадження нормативно-правового регулювання та актуалізації всієї системи стандартів неперервної освіти України (табл. 1).

У роботі [1] зроблений аналіз моделей якості освітніх послуг, які надають навчальні заклади всіх рівнів неперервної освіти України. Стислий формалізований результат аналізу типових моделей освітніх послуг, їх прикладів і оцінки якості представлено у табл. 2.

Як бачимо з табл. 2, з позиції контролю якості для масових і типових освітніх послуг існує три узагальнені основні моделі:

- модель 1 (найкраща) — "Перший вчить, другий отримує (вчиться), а контролює третій, незалежний";
- модель 2 (добра) — "Перший вчить, другий отримує (вчиться) і сам контролює";
- модель 3 (задовільна, або незадовільна) — "Перший вчить, другий отримує (вчиться) і перший контролює".

Прикро констатувати, що освітні послуги за моделлю 3 є масовими в нашій державі.

Як бачимо з табл. 1, нормативно-правова база щодо регулювання неперервної освіти України розроблялась

№ п/п	Рівні неперервної освіти	Державне регулювання		
		Закони України	Державні стандарти	Проблеми (недоліки)
1.	Дошкільна	«Про дошкільну освіту» від 11 липня 2001 року № 2628-III	«Базовий компонент дошкільної освіти»	Переглядається не рідше одного разу на 10 років. Відсутні механізми актуалізації, наступності та оцінки якості освіти.
2.	Загальноосвітня: 2.1. Початкова 2.2. Базова 2.3. Повна	«Про загальну середню освіту» від 13 травня 1999 року № 651-XIV	2.1. «Початкової загальної освіти» від 16 листопада 2000 р. № 1717 2.2. і 2.3. «Базової і повної середньої освіти» від 14 січня 2004 р. № 24	Відсутні механізми актуалізації, наступності рівнів неперервної освіти та оцінки якості.
3.	Позашкільна	«Про позашкільну освіту» від 22 червня 2000 року № 1841-III	Положення про центр, будинок, клуб, бюро туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді, туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді, станцію юних туристів. Наказ Міністерства освіти і науки України від 19.12.2002 р. № 730	Не розроблений державний стандарт. Відсутні зміст, рівень обсяг, механізми актуалізації і наступності рівнів неперервної освіти та оцінки якості.
4.	Професійно-технічна	«Про професійно-технічну освіту» від 10 лютого 1998 року № 103/98-ВР.	«Про затвердження Державного стандарту професійно-технічної освіти» від 17 серпня 2002 р. № 1135	Відсутні механізми актуалізації, наступності рівнів неперервної освіти та оцінки якості.
5.	Вища	«Про вищу освіту» від 17 січня 2002 року № 2984-III	«Про розроблення державних стандартів вищої освіти» від 7 серпня 1998 р. № 1247 Систему стандартів вищої освіти складають: 1) державний стандарт вищої освіти; 2) галузеві стандарти вищої освіти; 3) стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів.	Відсутні механізми актуалізації, наступності рівнів неперервної освіти та оцінки якості.
6.	Післядипломна	Сутність післядипломної освіти визначено Законом України "Про вищу освіту" (ст.10)	Навчання згідно з відповідними нормативними документами та державними стандартами вищої освіти за погодженням із замовником	Не розроблені закон та державні стандарти.
7.	Освіта України	«Про освіту» від 04 червня 1991 № 1144-XII (1144-12). Мета закон про освіту.	Не розроблений мета-стандарт (стандарт стандартів) неперервної освіти.	Відсутня єдина методологія розробки державних стандартів.

різними робочими групами фахівців і впроваджувалась з 1991 по 2004 роки. Ретельний аналіз законів та стандартів (табл. 1) з урахуванням вимог, які висуває неперервна освіта, особливо щодо її якості (табл. 2), дає можливість сформулювати проблеми й зроби наступні узагальнюючі висновки:

1) вказані закони й стандарти не створюють єдину систему регулювання неперервної освіти в державі, тому що:

- не розроблені всі необхідні закони та стандарти (табл. 1);

- вони мають різний рівень глибини та структуру розробки;
- недостатньо простежується їх наступність та сумісність;

- в них практично відсутні механізми оцінки якості освіти (у деяких відповідних нормативно-правових документах слово "якість" не вживається взагалі);

2) у законах і стандартах взагалі відсутні механізми їх актуалізації;

3) відсутня методологія розробки державних стандартів неперервної освіти;

4) відсутній незалежний контроль якості навчання тих, хто вчиться, при переході на новий рівень неперервної освіти.

Формально неперервне навчання — це комбінація знань та вмінь, придбаних у минулому та змінених у теперішньому рівні, неперервної освіти на основі нових і необхідних знань з набуттям інтегрованого планового результату K(it) відповідно державним стандартам:

$$K(it) = P(to) + F(tn, tt) \quad (1),$$

Таблиця 2. Моделі типових освітніх послуг у неперервній освіті України

№ пор.	Опис прикладів і моделей типових освітніх послуг	Оцінка якості
1	Фізична особа замовляє послугу – навчити її грати на музичному інструменті Модель: «Перший вчить, другий отримує (вчиться) і сам контролює» Фізична особа, непрофесіонал, отримує послугу і сама контролює її якість. Об'єктивно оцінити рівень, конкурентне середовище та характеристики послуги вона не може, тому якість послуги задовольняє її вимогам	Задовільна
2	Спортивна команда замовляє послугу – навчити її грати так, щоб здобути перемогу на змаганнях Модель: «Перший вчить, другий отримує (вчиться), а контролює третій, незалежний» Висока якість послуги зумовлена жорстким засобом її перевірки – конкурентною (спортивною) боротьбою. Задовольняє сучасним вимогам спортивного ринку	Відмінна
3	Фізична особа замовляє послугу – навчити її керувати автомобілем, щоб у результаті отримати посвідчення водія Модель: «Перший вчить, другий отримує (вчиться), а контролює третій, незалежний» Висока якість послуги забезпечується наявністю суворого зовнішнього контролю з боку третьої сторони – органів МВС	Відмінна
4	Страхова компанія замовляє послугу – підготувати головного бухгалтера у приватній бухгалтерській школі Модель: «Перший вчить, другий отримує (вчиться), а замовник контролює» Якість послуги: –задовільна, якщо контролює той, хто вчиться; – добра в разі контролю другим головним бухгалтером; – відмінна, якщо контролює незалежна аудиторська бухгалтерська фірма	Відмінна Добра Задовільна
5	Держава замовляє обов'язкову освітню послугу в середньому (державному або приватному) загальноосвітньому закладі (школі, ліцеї, гімназії) Модель: «Перший вчить, другий отримує (вчиться) і перший контролює» Якість послуги забезпечують учитель (його мораль і ставлення до роботи), який вчить; наявність системи недостатньо регулярних перевірок педагогічним колективом та з боку управлінь освіти	Задовільна
6	Фізична особа замовляє у вищому навчальному закладі (державному або приватному) послугу – підготувати її як фахівця з вищою освітою за конкретною спеціальністю Модель: «Перший вчить, другий отримує (вчиться) і перший контролює» Якість послуги залежить від викладача, кафедри та ВНЗ, коливається нині переважно на межі задовільної внаслідок відсутності зовнішнього незалежного контролюючого органу та необхідної матеріальної бази для підготовки вмінь і навичок з конкретної спеціальності	Задовільна
7	Держава замовляє в інституті післядипломної освіти (інституті підвищення кваліфікації) обов'язкову освітню послугу – планово підвищити рівень кваліфікації фахівця Модель: «Перший вчить, другий отримує (вчиться) і перший контролює» Якість послуги коливається нині переважно від задовільної до незадовільної внаслідок відсутності зовнішнього незалежного наглядового та контролюючого органу, відсутності поважних мотивів у фахівця їхати на курси підвищення кваліфікації (сім'я, робота, особисті плани й обставини), слабкої мотивації у керівництва (працівник відсутній на роботі) та відсутності необхідної матеріальної бази для підготовки нових і вкрай необхідних вмінь і навичок з конкретної спеціальності	Задовільна Незадовільна

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Згадаємо, що під стандартизацією розуміють приведення об'єктів будь-якої сфери людської діяльності до єдиного для них комплексу критеріїв з дотриманням вимог якості, точності й взаємозамінності [10]. Керуючись цим визначенням, маємо стверджувати, що в умовах сучасної цивілізації, яка побудована на технічному фундаменті, все, що належить до поняття стандартизації у сфері матеріального виробництва, застосовується й до поняття "навчання", яке потребує своєї системи стандартів [2, 4]. Виходячи з вищесказаного; розробка інтегрованої системи державних стандартів неперервної освіти нового покоління потребує: приведення законів щодо освіти в рамки єдиної методології та структури; ліцензування складових якості освіти; інспектування та незалежний контроль якості освітніх послуг для всіх рівнів неперервної освіти. Разом такий підхід визначає сучасну стратегію державного регулювання освіти України.

Розглянемо проблеми розробки інтегрованої систе-

ми державних стандартів неперервної освіти нового покоління та шляхи їх вирішення.

де $K(it)$ — результат останнього об'єднання та інтегрування раніше набутих і нових знань, умінь та життєвого досвіду;

$it = to + (tn + tt)$ — інтегральний відтинок часу, витрачений на отримання раніше набутих і нових знань, умінь та життєвого досвіду;

$P(to)$ — знання, вміння та практичні навички, отримані в минулому;

to — час, витрачений на отримання знань, умінь та життєвого досвіду в минулому;

$F(tn, tt) = F(tn) + F(tt)$ — нові актуальні та необхідні знання $F(tn)$, вміння та життєвий досвід $F(tt)$, які треба додати (інтегрувати) до раніше набутих $P(to)$ для переходу людини в нову пізнавально-практичну якість (її підйому на якісно новий ступінь знань і вмінь) конкретного рівня неперервної освіти;

tn — час, витрачений на отримання нових знань $F(tn)$;

tt — час, витрачений на відпрацювання нових вмінь та об'єднання їх у життєвий досвід $F(tt)$.

Загальноосвітні середні, вищі навчальні заклади та інститути післядипломної освіти України у своїй більшості поки що надають учням, студентам та фахівцям програмі знання $F(tn)$. Вони дуже слабо враховують попередні, раніше набуті знання $P(to)$. Отже, індивідуальне (особисто-орієнтоване) навчання сьогодні є більше декларацією, ніж реально діючою системою. Це підтверджується тим, що механізми особисто-орієнтованого навчання не прописані у нормативно-правових документах (табл. 1).

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Яскравим вінцем зусиль у вирішенні проблем стандартизації випуску якісних товарів і послуг (далі нас цікавлять тільки освітні послуги) є прийняття світовим співтовариством міжнародного стандарту управління якістю ISO 9000 [2; 10; 11]. Серія стандартів ISO 9000 є узагальненням національних і міжнародних стандартів із систем якості. Стандарти ISO 9000 визнані практично в усьому світі й прийняті як національні стандарти більше ніж у 70 країнах. Перший варіант стандарту ISO 9000 був опублікований Міжнародною організацією стандартизації (ISO) в 1987 р., після чого він кілька разів переглядався. Чинний нині варіант — ISO 9001:2000. Суттєвою відмінністю нової редакції стандарту від попередніх є вимога неперервного поліпшення якості та підхід до опису підприємства на основі технологічних (бізнес) процесів.

Серія стандартів ISO 9000 охоплює кілька стандартів систем забезпечення якості. Вони розробляються Міжнародною організацією стандартизації й мають той же зміст, що й відповідні європейські стандарти, а також національні стандарти у низці країн (в Україні теж). В основу системи стандартів ISO 9000 покладено такі концепції управління якістю, які необхідно взяти за основу розробки нового покоління стандартів неперервної освіти:

1. Спрямованість на споживача (замовника). Рівень якості встановлює споживач, тому організація, що надає послуги, має всіляко акцентувати свою увагу на дослідженні проблем, потреб і очікувань споживача.

Зауваження 1. Освітні послуги замовляє держава, підприємства, установи та фізичні особи. Але її отримує конкретна особа, яка бажає за оплачену освітню послугу мати своє $K(it)$. Чи є в Україні постійно діючий та ефективний механізм вивчення (дослідження) цих потреб і проблем, який визначає рівень $K(it)$? Чи доводяться ці дослідження до навчальних закладів? Як реагують навчальні заклади на потребу ринку праці? Чи прописаний цей механізм у державних стандартах освіти? Виходячи з робіт [2; 7; 8] ці процеси на шляху становлення.

2. Системний підхід. Управління якістю продукції здійснюється шляхом керування процесами її виробництва, взаємопов'язаними в погоджену систему.

Зауваження 2. Система освітніх послуг починається, коли батьки для дитини вперше її замовили у дошкільному закладі чи у фізичної особи і дитина отримала перший блок знань $P(to)$. Далі впродовж життя людина буде отримувати освітні послуги, які їй буде замовляти держава, підприємства або вона сама по принципу $P(to)+F(tn,tt)$. Вони будуть різноманітні, як саме життя. Але відповідно до віку людини всі послуги повинні бути взаємозв'язані в одну живу розвиваючу систему з необхідними процесами управління якістю. Ця система (спираючись на системний підхід) повинна перевищувати швидкість змін, які відбуваються на ринку праці та у реальній економіці. Тоді необхідно зв'язати (розширити, доопрацювати та об'єднати єдиною системою політикою) низку стандартів освіти України, до яких є значні претензії, в одне ціле та живе (табл. 1).

3. Методи роботи процесів у рамках системи управління визначаються загальною політикою та головною метою організації, які затверджуються вищим керівництвом, що забезпечує справу реалізації цієї політики та цілей необхідними ресурсами.

Зауваження 3. Роль держави у формуванні політики в наданні освітніх послуг найзначніша. Вона формулює потреби і необхідні ресурси. Вона є основним замовником освітніх послуг (табл. 1, 2). Фактично політика держави визначає, чи потрібен їй постійно зростаючий інтелект нації, який визнає її місце на світовій арені, чи ні. Якщо потрібен, то які ресурси необхідно виділяти, а які залучати. При цьому держава має право контролювати ефективність використання виділених державних ресурсів і вимагати відповідного рівня якості освіти.

4. Залучення та підготовка кадрів. Реалізація завдань, поставлених перед підприємством, можливо тільки у випадку адекватної роботи працівників на всіх рівнях системи.

Зауваження 4. Кадри вирішують все, як кажуть вожді. В системі освіти щодо кадрів складається враження, що у управлінці усіх рівнів освіти народжуються самі по собі. Насправді відбувається за прислів'ям — швець без чобіт. В Україні можна за політичними або якимись іншими мотивами призначити на керівну посаду в освіті будь-якого фахівця й мріяти, що якісна освіта прийде сама по собі. Прийшов час створити державний механізм підготовки, перепідготовки та призначення на відповідні керівні посади управлінські кадри в освіті. При цьому заборонити призначати кадри в системі освіти без спеціальної фахової підготовки та без відповідної атестації, як це робиться в розвинутих країнах світу [2, 7, 8].

5. Безперервне вдосконалення. Оскільки потреби споживачів та інших зацікавлених сторін безупинно зростають або змінюються, організація має встигати за цими змінами, забезпечуючи безперервне зростання внутрішньої якості своїх виробничих та управлінських процесів.

Зауваження 5. Безперервне вдосконалення [5; 6], це найголовніша претензія до всіх державних стандартів освіти, перелічених вище. Державі вкрай необхідний динамічний механізм актуалізації державних стандартів освіти.

Якщо змінились вимоги до фахівця конкретної спеціальності, то система повинна спрацювати (враховуючи специфіку навчання усіх рівнів) шляхом автоматичного запуску процедури необхідних змін (актуалізації) до всіх державних стандартів, які в свою чергу спричинять внесення змін у необхідні методичні, педагогічні, технічні, фінансові системи забезпечення навчального процесу. Де головним є процес забезпечення якості освіти. В усіх державних стандартах освіти цей механізм взагалі відсутній.

6. Прийняття управлінських рішень на основі фактичних даних. Процес безперервного вдосконалення має спиратися на показники, отримані в результаті об'єктивних вимірювань фактичного стану системи якості, якості продукції та послуг.

Зауваження 6. Відповідно щодо моделей якості освітніх послуг (табл. 2) зрозуміло, що тільки перша модель — "Перший вчить, другий отримує, а контролює третій, незалежний" дозволяє об'єктивно оцінити стан якості освіти. Якість прийнятих рішень залежить від об'єктивності зібраних даних. Відповідно третьої моделі якості освітніх послуг (масової) держава отримує фактично повністю суб'єктивні (невірні) данні й на їх основі приймає помилкові (суб'єктивні), але вкрай необхідні й важливі рішення щодо управління освітою в Україні.

7. Взаємовигідні стосунки з постачальниками. Якість продукції визначається якістю вхідної сировини, матеріалів, об'єктивної інформації та ґрунтується на встановленні принципівих і партнерських відносин з постачальниками.

Зауваження 7. Це дійсно важлива системна концепція, яка в стандартах якості визначає незалежну перевірку вхідного та вихідного контролю якості освіти. Так, початкова школа перевіряє (робить вхідний контроль якості) відповідність критеріям якості у дитини, яка пройшла навчання та виховання у дошкільному навчальному закладі, або наскільки батьки підготували дитину до школи. Згідно такої перевірки дитину зараховують до початкової школи чи повертають на донавчання. Це дуже важливо, бо в державі з'являється незалежна система, яка пред'являє однакові вимоги до батьків і дошкільним навчальним установам. Якщо не підготовлену дитину візьмуть у початкову школу, вона знизить рівень навчання всього класу. Це може привести до невиконання вимог якості навчання при другій перевірці, коли початкова школа буде переводити (здавати) учнів у загальноосвітню школу. Фактично у державі потрібно створити систему незалежного контролю якості освіти формально представленою (2). Така система потребує в першу чергу законодавчого регулювання від держави. Вона не потребує додаткових установ, структурних підрозділів чи додаткових кадрів. Вона вводить необхідні додаткові функції незалежного контролю (системного державного незалежного тестування) при переході з одного рівня навчання на другий, який проводиться на початку навчального року фахівцями навчальних установ, які приймають нових учнів, студентів та фахівців (вхідний контроль). Такий вхідний контроль виявляє у конкретної людини, яка буде далі навчатися, $Pn(to)$ і дає можливість сформувати індивідуальну програму надбання $Fn+1(tn,tt)$.

Навчання та виховання впродовж життя формально виглядає таким чином:

$$K(it) = B1\{P0(to) + F1(tn, tt)\} + C1 + B2\{P1(to) + F2(tn, tt)\} + C2 + B3\{P2(to) + F3(tn, tt)\} + C3 + B4\{P3(to) + F4(tn, tt)\} + C4 + B5\{P4(to) + F5(tn, tt)\} + C5 + B6\{P5(to) + F6(tn, tt)\} + C6 + B7\{P6(to) + F7(tn, tt)\} + C7 + B8\{P7(to) + F8(tn, tt)\} + \dots$$

де: $B1$ — блок знань та вмій, придбаний у дошкільному навчальному закладі або в родині;

$C1$ — незалежний державний контроль підготовки дитини до школи;

B2 — блок знань та вмінь, придбаний у початковій школі відповідно державному стандарту;

C2 — незалежний державний контроль підготовки учня до базової загальноосвітньої школи відповідно державного стандарту;

B3 — блок знань та вмінь, придбаний у базовій загальноосвітній школі відповідно державному стандарту;

C3 — незалежний державний контроль підготовки учня до старшої загальноосвітньої школи відповідно державного стандарту;

B4 — блок знань та вмінь, придбаний у старшій загальноосвітній школі відповідно державному стандарту;

C4 — незалежний державний контроль (зовнішнє сертифікаційне тестування, яке вводиться в державі і вже має досвід його впровадження) підготовки учнів до вступу у вищі або професійно-технічні навчальні заклади відповідно державного стандарту;

B5, B6 — блоки знань та вмінь, придбаних у професійно-технічних або вищих навчальних закладах (ВНЗ) усіх рівнів акредитації відповідно державним стандартам;

C5, C6 — незалежний державний контроль, який відповідає Болонській декларації і потребує запровадження кредитної системи у всіх ВНЗ як системи обліку трудомісткості навчальної роботи в кредитах, наприклад Європейську систему перезарахування кредитів (ECTS), зробивши її нагромаджувальною і здатною працювати в рамках концепції "навчання впродовж усього життя";

B7, B8 — блоки знань та вмінь, придбаних в інститутах післядипломної освіти, ВНЗ або інститутах (центрах) підвищення кваліфікації відповідно державним стандартам. Для цих навчальних закладів пропонується разом з галузевими міністерствами та підприємствами створити додаткові навчально-практичні блоки навчання, які допоможуть майбутньому фахівцеві отримати необхідну спеціалізацію для максимальної відповідності робочому місцю. Такі навчальні блоки необхідно створити з метою:

1) використання права людини на отримання навчання впродовж життя. Значна кількість фахівців впродовж реального життя кілька разів міняє професію або спеціалізацію за будь-яких обставин та причин:

- скорочення штатів;
- банкрутство підприємства;
- переїзд у другу місцевість за сімейними обставинами;
- особисте бажання та використання своїх здібностей для опанування додатковими фаховими вміннями й одержання додаткових доходів;

- 2) вирішення проблем відповідності ринку праці;
- 3) подолання проблеми скорочення спеціальностей:

- збереження накопиченого досвіду;
- подальше використання та модернізацію матеріальної бази;

- збереження кадрового потенціалу;

4) отримання конкретних вмінь та навичок, особливо таких, які потребують складного устаткування та обладнання;

5) організацію науково-практичних занять на реальних об'єктах та в реальних умовах;

6) отримання додаткової спеціалізації впродовж життя з державною реєстрацією;

7) удосконалення державних механізмів управління освітянськими послугами та їх аналізом;

8) вдосконалення системи працевлаштування як випускників вищих навчальних закладів, так і тих фахівців, які пройшли систему додаткової підготовки;

C7, C8 — незалежний державний контроль, який використовує кредитну систему на основі ECTS, як накопичувальну систему, здатну працювати в рамках концепції "навчання впродовж усього життя" і головне, яка буде мати державну реєстрацію.

Далі починає працювати необмежена система навчання впродовж життя за вищевикладеними принципами.

ВИСНОВКИ

Якість будь-якої діяльності є наслідком неперервного виховання та навчання. Тому, крім стандарту якості продуктивної праці, яким є ISO 9000, має існувати актуалізована інтегрована система стандартів якості навчання (System of the quality standards of training, далі у тексті — SQST), що задає загальні критерії якості для всіх рівнів неперервної освіти і, зокрема, критерії його правового та інструментального забезпечення, роль якого в сучасну інформаційну епоху людства переважно виконує інформаційно-технічне забезпечення. Тому пропонується стандарт ISO 9000 взяти за основу й на його базі доопрацювати вже прийняті державні стандарти та об'єднати їх в єдину інтегровану систему державних стандартів освіти, на їх основі розробити системний стандарт — SQST мета-рівня з механізмами актуалізації їх через мережу Інтернет, як це сьогодні впроваджується в Україні при створенні електронного уряду та застосовуються електронні підписи.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Слід проводити дослідження у напрямі розробки єдиної, актуалізованої та інтегрованої системи стандартизації всіх рівнів неперервної освіти для забезпечення світового рівня якості освіти в Україні.

Література:

1. Александров В. Освітня послуга: суть та моделі якості / В.Т. Александров // Освіта та упр. — 2006. — Том 9. — № 1. — С. 156—164.

2. Левківський К. Завдання щодо забезпечення якості вищої освіти України в контексті Болонського процесу / К. Левківський, Ю. Сухарніков // Вища школа. — 2004. — №5—6. — С. 86—106.

3. Загородній А. Визначення оптимальної ціни освітніх послуг / А.Загородній, Н.Подольчак // Вища школа. — 2006. — № 1. — С. 53—58.

4. Півняк Г. Стандарти вищої освіти у контексті Болонської декларації / Г. Півняк // Вища школа. — 2004. — № 5—6. — С. 70—74.

5. Бондар В. Технологізація підготовки фахівців в умовах запровадження державних стандартів освіти / В. Бондар // Освіта і упр. — 2005. — Т. 8. — № 2. — С. 86—90.

6. Мруга М. Стандартизація і регулювання оцінювання / М. Мруга // Післядипломна освіта в Україні. — 2006. — № 1. — С. 75—79.

7. Про розроблення державних стандартів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 серпня 1998 р. № 1247. — К., 1998

8. ВНЗ України з низькою якістю освіти можуть втратити ліцензії [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://maidan.org.ua/static/news/1132280087.html>. — Назва з екрану.

9. Александров В.Т. "Стандарт розумних". До питання про введення єдиного міжнародного стандарту якості навчання. / В.Т. Александров // Актуальні проблеми державного управління: збірник наукових праць Одеського регіонального інституту державного управління. Вип. 3 (23). — Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2005. — С. 428—442.

10. Серія стандартів ISO 9000 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ruscadet.ru/education/target/nvpo/50.html>. — Назва з екрану.

11. Корнєєва Л., Сіницький М. Якість освітніх послуг з позицій міжнародних стандартів серії ISO 9000:2000 / Л.Корнєєва, М. Сіницький // Освіта і упр. — 2006. — Т. 9. — № 1. — С. 87—90.

Стаття надійшла до редакції 22.10.2009 р.